

Konsolideringsunntaket for morselskap i underkonsern

Statsautorisert revisor
Ole Marius Kaarigstad
Senior associate PwC

Statsautorisert revisor
Signe Moen
Partner PwC

De nye reglene om begrensning av rentefradrag for selskaper i konsernforhold har aktualisert flere problemstillinger knyttet til konsernregnskapsplikt og konserndefinisjonene i IFRS og GRS. I denne artikkelen ser vi nærmere på konsolideringsunntaket for norske morselskaper som også er datterselskaper.

Mens utviklingen i mange år har gått i retning av en stadig større frikobling mellom regnskap og skatt, innebærer nye regler for skattemessig rentefradrag at spørsmålet om selskaper regnskapsmessig inngår i et konsern eller ikke, kan ha betydning for beskatningen. Mens de foregående rentebegrensingsreglene kun innebar avskjæring av fradrag for renter til nærstående, vil også øvrige renter kunne bli rammet av den nye regelen i skatteloven § 6–41 – forutsatt at selskapet inngår i et konsern. Selskaper som ikke inngår

i konsern, er derimot omfattet av de gamle rentebegrensingsreglene som bare avskjærer fradrag for renter til nærstående.

For å kunne ta stilling til om et selskap er omfattet, må hele eierkjeden opp til ultimatomorselskap vurderes. For hvert nivå må det tas stilling til om ett av to vilkår er oppfylt. Det første er hvorvidt det faktisk er utarbeidet et konsernregnskap der det aktuelle selskapet er konsolidert. Dersom dette er tilfellet og konsernregnskapet er utarbeidet og offentliggjort i samsvar med regnskapsregler angitt i loven, eksempelvis IFRS, GRS eller regnskapspråk i annet EØS-land, vil selskapet være omfattet av reglene uten ytterligere vurderinger. Dersom selskapet derimot ikke er konsolidert, innebærer det andre vilkåret at det også må vurderes om selskapet *ville vært* konsolidert dersom IFRS hadde vært benyttet.

Bakgrunnen for konsolideringsunntaket

Hensikten med konsernregnskapet er å gi informasjon om finansiell stilling og inntjening for alle enheter den regnskapspliktige kontrollerer, direkte eller indirekte, som om disse enhetene var én økonomisk enhet. Som hovedregel skal derfor morselskaper utarbeide konsernregnskap som omfatter alle selskapene de kontrollerer. Samtidig må også informasjonsverdien av konsernregnskapet veies opp mot kostnadene selskapet har med å utarbeide dette. Når et morselskap også selv er et datterselskap, vil ofte behovet for et konsernregnskap være redusert, etter-

som brukernes informasjonsbehov i slike tilfeller langt på vei ivaretas av overliggende morselskaps konsernregnskap.

Både regnskapsloven § 3–7 og IFRS 10 har derfor regler som gir åpning for at slike mellomliggende morselskaper slipper å utarbeide konsernregnskap. I begge regelsettene forutsettes det at spesifikke vilkår er oppfylt, herunder ulike former for samtykke fra eventuelle minoritetsiere, at selskapet ikke har aksjer eller gjeld notert på børs, at konsernregnskapet for overliggende morselskap er offentlig tilgjengelig mv. Med unntak av enkelte nyanseforskjeller er vilkårene i stor grad sammenfallende, og vi går derfor ikke nærmere inn på disse her. For heleide underkonsern som ikke er børsnotert, tar begge regelverk det standpunktet at overliggende morselskaps konsernregnskap kompensere for den informasjonen et eget konsernregnskap ville gitt. Det er imidlertid på dette punkt forskjellene mellom unntaksreglene i regnskapsloven og IFRS viser seg.

Konsolidering eller måling til virkelig verdi

IFRS

Under IFRS foreligger konsernregnskapsplikt for morselskap med mindre man faller inn under unntaksreglene for underkonsern eller morselskapet er et investeringsselskap. Investeringsselskap skal som hovedregel ikke konsolidere sine investeringer i datterselskaper, men regnskapsføre dem til virkelig verdi.

For underkonsern avhenger konsolideringsunntaket blant annet av at overliggende morselskap også benytter IFRS i sitt regnskap, og at datterselskapene enten er konsolidert eller ført til virkelig verdi i dette regnskapet, jf. IFRS 10.4. At virkelig verdi her sidestilles med konsolidering, var nytt fra 2014, og kom som en direkte følge av konsolideringsunntaket for investeringselskap som ble innført samme år. Ettersom investeringselskaper normalt vil ha en viss grad av distanse til sine investeringsobjekter, noe som tilsier at de enkelte investeringene vil opptre som selvstendige konsern, kan konsolideringsunntaket samtidig oppfattes noe ulogisk. Investeringselskaper er imidlertid underlagt omfattende krav til noteopplysninger om sine investeringer. IASB er derfor av den oppfatning at regnskapsbrukernes behov oppfylles i tilstrekkelig grad til at konsolidering kan utelates i underkonsernet.¹

Reglene innebærer at når konsernspissen er et investeringselskap, vil det ikke foreligge konsernregnskapsplikt på noe nivå i konsernet. Sett i forhold til de norske rentebegrensingsreglene representerer dette et «hull», ettersom en kan se for seg at hele konsern faller utenfor krav om konsolidering når konsernspissen er et investeringselskap.

GRS

For morselskap foreligger konsernregnskapsplikt med mindre man faller inn under unntaksreglene for underkonsern. Det grunnleggende kravet for at det skal gis unntak for underkonsern, er at morselskapet utarbeider et konsernregnskap i samsvar med lovgivningen i landet der det er hjemmehørende (som hovedregel en EØS-stat), og at underkonsernet er *omfattet av* dette konsernregnskapet (jf. regnskapsloven § 3–7). Hva da hvis konsernspissen er et investeringselskap og har regnskapsført sine investeringer etter kostmetoden i samsvar med overgangsregelen i NRS 17 *Virksomhetskjøp og konsernregnskap*, pkt. 13?

Mye har skjedd med reguleringen under IFRS, mens knapt noe har skjedd i reguleringen av investeringselskaper under GRS. Verken regnskapsloven eller god regnskapsskikk har en klar definisjon av *investeringselskap*, videre bygger unntaket fra konsolidering for investeringselskaper på en overgangsløsning og tillater uansett ikke bruk av virkelig verdi i regnskapsføring som et alternativ til konsolidering.

Lovens ordlyd, og hvordan loven ellers definerer konsernregnskap, gjør det i utgangspunktet vanskelig å se et grunnlag for unntak fra konsernregnskapsplikten. Vi finner heller ikke et godt grunnlag for å konkludere med en annen forståelse ved å gå til EUs regnskapsdirektiver. Både konsernregnskapsdirektivet² som regnskapsloven bygger på, og det etterfølgende regnskapsdirektivet³ av 2013, anvender begrepet «are consolidated» i kriteriene for unntak fra konsernregnskapsplikt i underliggende konsern. Det er etter vår mening vanskelig å hevde at bruk av kostmetoden kan anses omfattet av konsolideringsbegrepet. Bruk av kostmetoden i konsernspissens regnskap fremstår heller ikke som et fullverdig alternativ til konsolidering, slik innregning til virkelig verdi i noe større grad gjør under IFRS.

GRS når morselskapet anvender IFRS

Regnskapsføring for investeringselskap under GRS og IFRS er vesentlig forskjellig. Denne forskjellen vil som nevnt også påvirke muligheten for unntak fra konsernregnskapsplikten for underkonsern under GRS, slik vi ser det. Dette er først og fremst begrunnet i regnskapslovens og direktivens ordlyd samt bruk av kostmetoden, og ikke virkelig verdi, under GRS. Situasjonen kan imidlertid oppfattes å være en annen hvis konsernspiss som er investeringselskap anvender IFRS. Da er underliggende datterselskap regnskapsført til virkelig verdi i konsernspissens regnskap og ville vært fritatt for konsernregnskapsplikt under IFRS. Kan man da anses å

kvalifisere for konsernregnskapsunntaket i et underliggende morselskap som anvender GRS?

Også i denne vurderingen har vi den samme utfordringen opp mot lovens og regnskapsdirektivets ordlyd. Forhold som kan tale for en mer liberal forståelse, er at direktivene ikke er ment å være i konflikt med IFRS. Videre fremgår det klart av forarbeider til gjeldende regnskapslov⁴ at utgangspunktet for utvalgets vurderinger innenfor konsernregnskap har vært å sikre at alle IASBs løsninger fullt ut kan gjennomføres etter regnskapsloven. Likevel, regnskapsloven og GRS er ikke endret i takt med IFRS. Etter vår oppfatning er grunnlaget for en liberal fortolkning såpass svakt at det ligger en betydelig risiko i å anvende en slik forståelse for et underliggende morselskap som anvender GRS. I en situasjon hvor løsningen kan påvirke beskatningen, er også risikoen særlig høy for at den vil bli utfordret.

Regnskapslovens § 3–7 gjelder også for IFRS-rapporterende

For spørsmålet om konsernregnskapsplikt skulle en i utgangspunktet kunne anta at IFRS-rapporterende kun skal forholde seg til IFRS 10 *Konsernregnskap*. Så enkelt er det ikke. Regnskapsloven § 3–1 fjerde ledd, som konkret regulerer hvilke lovbestemmelser som gjelder for IFRS-rapporterende selskaper, gir ikke unntak fra § 3–7 som regulerer fritak fra konsernregnskap i underkonsern. Et norsk IFRS-rapporterende morselskap, som eies av et investeringselskap, kan derfor få en situasjon der IFRS 10 gir unntak fra konsolideringsplikten, mens regnskapsloven ikke gjør det. En slik begrensning i unntaksreglene for foretak som følger IFRS eller forenklet IFRS fremstår etter vår oppfatning som urimelig sett i lys av lovens forarbeider og direktivets målsetting om ikke å være i konflikt med IFRS. Det er vanskelig å gi en bombastisk konklusjon på unntaksadgangen for IFRS-rapporterende, men etter vår oppfatning står man nærmere en liberal anvendelse av loven for disse selska-

1 IFRS 10 BC.28D.

2 83/349/EEC.

3 2013/34/EU.

4 NOU 2003: 23.

pene enn man gjør for GRS-rapporterende. Gitt lovens ordlyd, må selskaper som velger en slik tilnærming, være forberedt på å bli utfordret på dette når det har betydning for skattemessig fradragsrett.

Regler i utakt – skal det bare være slik?

Utgangspunktet ved innføringen av IFRS

Harmonisering med IFRS har i mange år vært en overordnet målsetting for utviklingen av norsk regnskapsregulering. Samtidig må utviklingen skje innenfor rammene som følger av EUs direktiver, ettersom Norge er medlem av EØS. Dette var også utgangspunktet for lovutvalget da IFRS-forordningen skulle implementeres i Norge i 2005. Etter lovutvalgets oppfatning omfattet forordningen kun *innholdet* i konsernregnskapet – slik at dette skulle utarbeides i samsvar med IFRS. Øvrige regler i direktivene, eksempelvis selve regnskapsplikten, konsernregnskapsplikt, offentlighet mv., måtte derfor fortsatt gjelde uavhengig av om selskapet var omfattet av forordningen eller ikke. Bestemmelsene som åpner for bruk av IFRS i Norge, først og fremst regnskapsloven § 3–1 fjerde ledd og § 3–9, må forstås i lys av dette utgangspunktet. Av samme grunn ble derfor IFRS-rapporterende selskaper ikke unntatt fra § 3–7, men som nevnt viser forarbeidene et formål om samsvar mellom regnskapsloven og IFRS gjennom utformingen av bestemmelsene om konsernregnskapsplikt. Bestemmelsen ble derfor strammet noe inn for å oppnå bedre samsvar med IFRS 10.⁵ da det ikke var noe hinder for dette i direktivet.

Lovendring som et alternativ

Når utgangspunktet for dagens lovregler var å oppnå samsvar med IFRS, og reglene senere er kommet i utakt, er det et betimelig spørsmål om det kan forventes en lovendring på dette området i tiden fremover. Den mest nærliggende løsningen synes i så fall å være at IFRS-rapporterende selskaper unntas fra regnskapsloven § 3–7, ved å endre

§ 3–1 fjerde ledd. En slik endring løser dagens regelkonflikt for IFRS-rapporterende, men medfører samtidig ingen endringer for GRS-rapporterende. Løsningen vil kunne gi flere mulige konsekvenser. For å gå klar av rentebegrensingsreglene vil trolig selskaper som kontrolleres av investeringsselskaper i større grad vurdere overgang til IFRS. At vi da vil få se flere norske investeringsselskaper som anvender IFRS, er i så fall ikke utenkelig.

På den annen side er det som nevnt gode grunner til å anta at en slik endring ikke vil være i tråd med regnskapsdirektivet. Det er i denne sammenhengen verdt å merke seg at dagens § 3–7 var foreslått videreført for IFRS-rapporterende selskaper i forslaget til ny regnskapslov fra 2015.⁶ Lovutvalget drøfter imidlertid ikke IFRS-reglene for investeringsselskaper, utover kort å nevne at disse på dette tidspunktet ikke var godkjent av EU. Det kan derfor ikke avvises at lovutvalget ville ha kommet til en annen konklusjon dersom problemstillingen hadde blitt vurdert i dag. En annen sak er at en slik endring nødvendigvis vil medføre en uthuling av de nylig vedtatte rentebegrensingsreglene, langt utover det som var forutsatt i forarbeidene til disse.⁷ Dette bør ikke forsinke eller stoppe internasjonal tilpasning gjennom samsvar mellom norsk regnskapslov og IFRS. I lys av den utviklingen som har pågått over mange år, med å skille regnskaps- og skatteregler, anbefaler vi Finansdepartementet å la regnskapsreglene følge utviklingen i IFRS, og heller se på alternative løsninger for å ivareta formålet med rentebegrensingsreglene.

Konklusjon

Det er i dag forskjell mellom regnskapslovens regler om konsolideringsunntak for morselskap i underkonsern og reglene som følger av IFRS. Mens IFRS likestiller konsolidering hos morselskapet med måling til virkelig verdi, forstås regnskapsloven å kreve at underkonsernet er konsolidert i mor-

selskapets regnskap. Selskapene som rammes av problemstillingen, er primært norske morselskaper som direkte kontrolleres av investeringsselskaper som rapporterer etter IFRS. Konflikten mellom de to regelsettene skaper en uheldig situasjon og et berettiget spørsmål om det er grunnlag for en liberal forståelse av regnskapsloven i retning av IFRS-reglene. Basert på en formålstolkning kan det ikke utelukkes at IFRS-rapporterende kan forsvare å forholde seg til løsningen som ligger i IFRS 10.

Nye regler om begrensning av skattemessig rentefradrag for selskaper i konsernforhold har aktualisert spørsmålet. Gitt lovens ordlyd må selskaper som anser at en liberal tilnærming er mulig, være forberedt på å bli utfordret på dette når det har betydning for skattemessig fradragsrett.

5 Daværende IAS 27.10.

6 NOU 2015: 10.

7 St.prp. nr. 1 LS (2018-2019) kapittel 9.7.2.